

Slektsforum

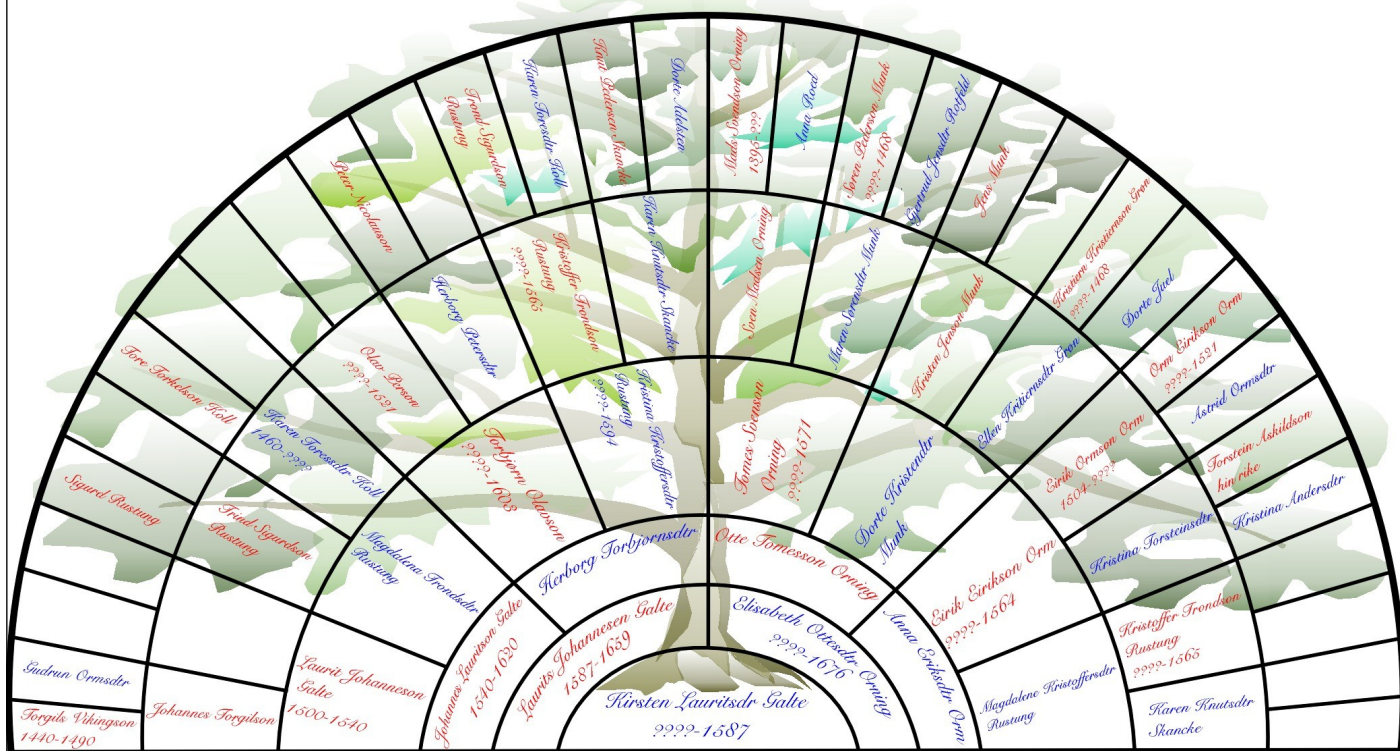
Løssalg kr. 20,-

Medlemsblad for Slektsforum Karmøy - Årgang 5 - nummer 2 - desember 2001

Velkommen til

Slektsforum Karmøy

Slik vil vår hovedside på internett se ut fra nå av

Vår hovedside på internett har fått en ny og mer moderne utforming. Som ovenfor vist er forandringen ganske stor. Dette arbeidet har pågått en tid og mange forskjellige utforminger har vært vurdert, før vi endelig bestemte oss for den som bildet viser.

Vi håper at vårt nye utseende vil bli et blikkfang, som gjør leseren nysgjerrig. Da er hensikten med forside oppnådd !

Videre kan vi opplyse at det arbeides med planer om å sende deler av vårt bedriftsblad med engelsk tekst på internett. Dette for å imøtekomme et ønske fra våre utenlandske medlemmer. Hvis alt går etter planen, skal dette være klart i løpet av første halvår.

*Slektsforum Karmøy
ønsker alle lesere et riktig
Godt Nyttår*

Prost Rasmussen SIDE 3
Reketråling SIDE 6
Kopervik losstasjon..... SIDE 9

I REDAKSJONEN:

- Svein Erik Tindeland, Sævelandsvik.
- Leif R. Olsen, Sørhåland,
- Kjell Sørlund, Vedavågen
- Tor Inge Dahl, Vedavågen

STYRET I SLEKTSFORUM KARMØY:**LEDER:**

- Peder Eliassen, Skudeneshavn.

NESTLEDER:

- Svein Erik Tindeland, Sævelandsvik.

STYREMEDLEMMER:

- Johannes Hellesland, Skudeneshavn
- Peder Heggheim, Vedavågen
- Håkon Jespersen, Skudeneshavn

VARAMEDLEMMER:

- Oskar Henry Forsell, Skår

KASSERER:

- Birger J. Nornes, Skudeneshavn.

**SLEKTSFORUM KARMØY KAN
KONTAKTES PÅ:**

- Postadresse: Boks 135,
4281 Skudeneshavn
- Kontoradresse: Dr. Jensensvei 2,
4280 Skudeneshavn
- Telefon: 52 81 55 67
- Telefax: 52 82 88 04
- e-mail: slektsforum.karmoy@c2i.net
- Hjemmeside:
<http://www.slektsforumkarmoy.no>

Lederen har ordet**BLI MED !**

Vi står foran et årsskifte – det andre i et nytt årtusen. Ved slike anledninger pleier man å sette seg nye mål. Har du tenkt å gjøre det ? Hvorfor ikke bestemme deg for å ta til med slektsgransking ? Hjelp til dette kan du få ved å bli medlem i Slechtsforum Karmøy.

Foreningen går nå inn i sitt 6. aktive arbeidsår og kan se tilbake på en jevn og fin stigning i medlemstallet. Det er nå kommet opp i 360 personer. Ekstra gledelig er det å se at blant våre medlemmer er om lag 60 bosatt i USA. Ellers er det en ganske god spredning også i vårt land.

Vi minner om at vårt fremste arbeid er å registrere slekts – og lokalhistorisk informasjon på data. Innenfor dette området er foreningen godt i gang med avskrivning av kirkebøker, men her ligger fortsatt store oppgaver. Det er likevel samlet en anseelig mengde person – navn i vår database. Ja, tro det eller ei, men det dreier seg om ca. 50 000 personer. Tar vi ikke feil, kan du sikkert finne mennesker i din slekt på denne databasen.

Foreningen har også samlet inn og katalogisert en mengde portettfotos, familiebilder og landskapsbilder som er en historie i seg selv. Her er vi fortsatt interresert i å motta bilder som stilles til disposisjon for de som måtte ha behov.

Nevnes må også vårt ”bygdebok bibliotek” som etter hvert omfatter de fleste bygdebøker fra Rogaland. Bøkene kan benyttes på vårt lokale. Dette er åpent hver tirsdag fra kl. 1800 – 2100. Vi holder til i øverste etasje i det gamle folkeskolebygget i Skudeneshavn.

Velkommen innom til en drøs.

Nytt om internett

For tiden arbeides det mye med nytt design på internettsidene våre. Som du allerede har sett på forsiden blir dette en stor endring på forsiden. I tillegg arbeider vi fortsatt med å kunne presentere en stor slektsdatabase på sidene. Arbeidet er noe forsinket fordi vi har arbeidet med å flytte internettsidene til nytt web-hotell. Flyttingen er nå gjort, men ikke helt uten stopp. Sidene var ute av drift noen få dager i begynnelsen av året, men totalt sett gikk flyttingen bra.

Vi håper at vi nå kan få bedre tid til å oppdatere og videreutvikle sidene istedenfor å bruke mye krefter på ting som ikke fungerte som forventet.

Arbeidet med bygdebøker fortsetter og vi legger ut nye etter hvert som de blir ferdig. Det var totalt 63 gardsnr ferdig på internett ved årsskiftet.

Vi håper at vi dette året også skal komme noe lenger i arbeidet med å klargjøre kirkebøker for internett. Dette er en stor jobb, og alt blir gjort på fritid, så det tar tid.

Kjell Sørlund

Christiane (Janna) og Rasmus Mathias Rasmussen

Som smågutt var jeg ofte ute på Syre på søndager sammen med mine foreldre, for å besøke mormor og morfar, gårdbrukerne Anna og Faltin H. Syhre.

Foruten den nære familien, var det også andre litt fjernere slektninger, som la søndagsturen til Syre for å slå av en prat og gjenoppfriske gamle minner. I den forbindelse husker jeg spesielt prosteparet Christiane (Janna) og Rasmus Mathias Rasmussen. Også Rasmussen hadde sine røtter fra Syre gård. De var ofte på søndagsbesøk hos mine besteforeldre, samtidig som jeg var der. Og jeg har mange gode minner etter dem.

Rasmus Mathias Rasmussen ble født 24. mai 1856 og døde 23. januar 1943. Han beskrives som en meget interessant og avholdt lærer, prest og prost på de stedene hvor han i sin tid virket. Han var sønn av lærer og kirkesanger Valentin Johan Rasmussen og Otaia Bergine, f. Røijen i Høivåg.

Rasmus Mathias Rasmussen var student ved Amtskolen i Stavanger i 1874. Han ble cand. theol. i 1881. I studietiden tok han jobber som huslærer. Etter presteutdannelsen var han i 1883-1891 lærer og styrer ved amtskoler (fylkesskoler). I 1891-1907 var han sogneprest i Avaldsnes prestegjeld og fra 1907-1923 i Manger. I 1914 ble han utnevnt til prost i Nordhordland. Fra 1923-1928 var han sogneprest i Skudenes prestegjeld. Etter aldersgrensen for prester, skulle han egentlig ha gått av som sogneprest i 1926, men på grunn av prestemangel på den tiden, ble han av Falnes menighetsråd anmodet om å fortsette i stillingen, til man fikk ansatt en ny sogneprest. R. M. Rasmussen betjente derfor embetet til 31. januar 1928. Da ble det overtatt av Andreas Telhaug. Etter avskjeden med Skudenes prestegjeld, flyttet R. M. Rasmussen til Stavanger, hvor han i en kort periode betjente stillingen som sykehusprest ved Rogaland Fylkes-sykehus. Deretter flyttet han sammen med sin hus-

tru Christiane, tilbake til Skudenes, hvor de slo seg ned på den lille gården Buseg på Falnes.

Rasmus Mathias Rasmussen var gift 2 ganger. Første gang i 1886 med Bertha Christiane Waage i Skudeneshavn, født 19. februar 1862, døde 26. desember 1893. Andre gang 24. oktober 1901 med søsteren Christiane (Janna) Waage, født 7. mai 1869, døde 15. august 1949 i Skudeneshavn. Deres foreldrene var skipsreder Fredrik Waage og Lovise f. Jakobsen.

Det var som pensjonister på 1930-tallet, jeg husker Christiane (Janna) og Rasmus Mathias Rasmussen. Jeg minnes Rasmussen, som en vennlig og humoristisk eldre mann, som likte å fortelle fra sin barndom på Syre og fra lærer- og prestegjerningene. Han hadde i sin tid opplevet utrolig mye og var flink til å fortelle. Men historiene hans er så vidt jeg vet, ikke blitt nedtegnet, så derfor kan jeg dessverre ikke gjengi mer enn det jeg selv erindrer om selve personen. Jeg var nok for ung også til å forstå, at fortellingene hans kunne ha historisk verdi og burde ha blitt nedtegnet. Nå er vel de fleste gått i glemmeboka? For øvrig var jeg nok mer opptatt av fortelleren, enn av fortellingene, for han var en festlig person. Han var omkring 80 år på den tiden. En pen eldre mann med blank isse. Når han var innendørs hadde han alltid på seg en sort silkekalott med pene broderier. Om han hadde kalotten på av forfengelighet eller om det var på grunn av verdigheten, vet jeg ikke. Personlig tror jeg det var på grunn av verdigheten.

Når prosteparet var på besøk på Syre, satt Rasmussen vanligvis i en gyngestol og røkte langpipe eller sigar og fru Rasmussen satt på en stol ved siden av. Bare det å se noen røke langpipe, var en opplevelse for seg. Men det var likevel historiene hans som fenget mest. På grunn av alderen, hadde Rasmussen lett for å glemme og det kan jo skje for den beste -. Det hen-

(Fortsetter på side 4)

(Fortsatt fra side 3)

te at han blandet historiene sammen, når han fortalte. Og da måtte fru Rasmussen på sin vennlige måte hjelpe ham å komme inn på *riktig spor* igjen, idet hun sa: “*Nei far, nei far, det var ikke slik, men slik var det - - -* og så fortalte hun videre til prosten kunne fortsette selv. Og da sa han alltid: “*Ja mor, ja mor, du har nok rett, slik var det ja.*” Fru Rasmussen hadde sikkert hørt prostens historier så mange ganger, at hun kunne dem like godt som ham selv.

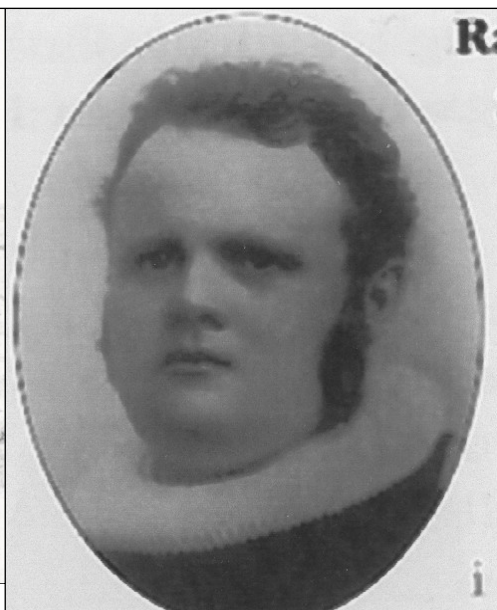
Som den humorist han var, kunne Rasmussen gjerne flette inn morsomme historier ved forskjellige anledninger – også når han talte i forsamlinger. At han også gjorde det ved begravelser, falt ikke alltid heldig ut hos de pårørende. Da min mors onkel, Didrik Jacobsen - morbro´ Derik, som han vanligvis ble kalt - døde i juli 1939 og skulle begraves, var det naturlig å be prosten om han ville forrette ved begravelsen - tross hans høye alder. Rasmussen hadde vikariert for sogneprest Telhaug ved flere anledninger, så man regnet vel med at det ville være en enkel sak for ham også ved denne anledning. Bisettelsen skulle skje fra hjemmet på Syre. Men da det ikke var plass i boligen, til alle som ville ta avskjed med avdøde, ble båren plassert ute på tunet på to krakker og det ble satt ut stoler og benker til de frammøtte. Det var nydelig sommervær, så det var bare en for-

del å kunne sitte ute også ved en slik anledning. Som vanlig begynte seremonien med salmesang og min onkel Endre D. Endresen, (gift med min mors søster, Hanna), var forsanger og prosten gjennomførte begravelsesritualet på en uklanderlig måte. Men da han skulle holde talen over avdøde, som for øvrig var hans gode venn, forventet man at han ville si noen rosende ord om avdøde. Det gjorde han også, men etter hans humoristiske legning, kunne han ikke la være å flette inn en morsom ungdomsopplevelse i talen. Som tidligere nevnt, hadde Rasmussen gått på gymnas i Stavanger, hvor han hadde fått mange venner i studietiden. Og i talen fortalte han, at han sammen med noen av vennene og nå avdøde Didrik Jacobsen, skulle ha en skikkelig fest i Stavanger, for å gjenoppfriske gamle minner. Blant annet fortalte han, at det var kjøpt inn champagne for anledningen. Og etter hvert ble det høy stemning blant festdeltakerne. Spesielt da de skulle åpne champagneflasken. Da oppstod en pussig episode. De greide nemlig ikke å få korken ut av flaska - ! Av hvilken grunn husker jeg ikke. Kanskje hadde de ikke en skikkelig korketrekker eller de var ikke vant til å bruke slike drikkevarer? Nok om det. Etter flere forsøk, spratt korken plutselig ut av flaska med et smell og gikk i taket og champagnen fosset

(Fortsetter på side 5)

Prost Rasmussen hadde sin bolig øst for Falnes kirke. Eiendomen ble kalt Buseg.

Prost Rasmus Mathias Rasmussen

(Fortsatt fra side 4)

utover til stor munterhet blant festdeltakerne. Prostens måte å fortelle historien på, viste at han hadde moret seg meget over dette, idet han løftet den ene armen og sa på sin karakteristiske måte, hvor han begynte med lys stemme og avsluttet i moll: *"Og så gikk champagnekorken i taget!"* Da grep prostinnen inn idet hun tok tak i prostens arm og sa: *"Nei far, nei far! Nu synes jeg virkelig du går litt for langt."* *"Ja, ja, mor -, jeg gjør kanskje det -, men jeg hadde slik lyst til å fortelle litt fra våre ungdomsdage,"* sa prosten og fortsatte å tale mer åndelig.

Foruten meg selv, var det også flere andre barn tilstede under bisettelsen og det var vel ikke så merkelig, at vi begynte å fnise av denne rare *"forestillingen"*. Jeg fikk et dunk i siden av mor, som ba meg være rolig. Å, nei - ! Det gikk nok ikke an å fnise i en begravelse -? Men såvidt jeg husker, så var det også flere voksne, som heller ikke kunne lå være å trekke litt på smilebåndet av prostens humoristiske beretning. De pårørende syntes nok at det var pinlig. Men alle kjente jo prosten så godt, at man kunne ikke klandre ham for hans frimodige og hjertelige tale. Han var jo ellers så god og snill på mange måter.

Da det seremonielle var over, ble båreren plassert på ei likvogn som ble trukket av en hest og så gikk vi ca. 4 km. - bak vogna, i et langt følge fra Syre til Falnes kirkegård, hvor avdøde ble stedt til hvile.

Etter krigsutbruddet i 1940, ble det som kjent streng rasjonering på nær sagt alle slags varer, også tobakk. Det ble en hard tid framover for dem som røykte - også for prosten. Og som mange andre røykere, var også han *syk* hver gang den lille tobakksrasjonen tok slutt. Da måtte han ut i bygda for å prøve å få tak i en liten *"ekstra tildeling"* - i det minste en sigarrett eller sigarstump. Vi så ham ofte tross dårlig til bens, komme gående den lange veien fra Falnes til min onkel Herman Simonsens lille kolonialbutikk i Søragedå, for å spørre om det var mulig å få kjøpe litt tobakk utenom kvoten. Og hver gang han kom inn i butikken sa han

på sin vennlige måte: *"O, du gode herr Simonsen, har du en klybe tobakk, en sigarrett eller en sigarstump til meg i dag, som jeg kan putte i min pibe - ?"* Onkel Herman var i den heldige stilling, at han fikk ekstra tildelinger av tobakk til fiskere og tungarbeidere, og det hente at det ble litt til overs av kvoten. For øvrig følte også onkel, at det var mye godt ved prosten. Det var vanskelig å si nei til en så vennlig person som Rasmussen og det ordnet seg alltid slik, at han fikk en liten *ekstra tildeling* av tobakk eller sigarer. Og da ville prostens takknemlighet nesten ingen ende ta.

I et festskrift i anledning Falnes Kirkes 100-års jubileum i 1951, skrev sogneprest Andreas Telhaug følgende minneord om prosten;

"Prost Rasmus Mathias Rasmussen var ein varm forkynnar, gladværug og skjemtesam i personleg omgjenge. Han var også mykje med i kommunalt styr og stell i Skudenes kommune.

Prost Rasmus Mathias Rasmussen døyde 23. januar 1943, 87 år gammal og er gravlagt på Falnes kyrkjegard. Jamsides han kviler den andre kona hans, som døyde 15. august 1949."

Fritz Simonsen
Fredrikstad

Karmøyværingen som lærte islendingene og tråle reker – Simon Olsen fra Kopervik.

I året 1927 forliste det norske skipet "Ameda" nord for byen Akranes på Island. Besetningen ble reddet, og deriblant var det to kamerater som het G.O. Syre og Simon Olsen. Det fortelles at det eneste som Olsen klarte å redde av sine private saker var en bibel som hans mor hadde gitt ham. Det ble de to nordmennes skjebne å bli fast bosatt på Island resten av sitt liv.

Snart flyttet Syre til Isafjördur og hentet sin familie fra Norge, mens Simon Olsen jobbet to år på en fiskebåt fra Keflavik. Deretter flyttet han også til Isafjördur. I Olsens hjembygd, Kopervik på Karmøy hadde man lenge drevet rekefiske, og han begynte derfor snart å lure på om det ikke var mulig å fiske reker også ved Island. Så i 1935 leide de to kameratene en liten båt for å forsøke å tråle reker.

Noen år tidligere hadde Sveinn Sveinsson fra Isafjördur vært den første til å forsøke å fiske reker ved Island. Sammen med han var det en nordmann. De rekene de fisket kokte de om bord i båten, og de solgte fangsten til m.a. frakteskipene "Dronning Alexandria" og "Islandid". Dette første forsøk på rekefiske ved Island gikk ikke særlig godt, så Sveinsson ble nødt til å gi opp.

Hele fangsten i en boks.

Folk flest var forbauset over at nordmennene Syre og Olsen skulle finne på et slikt unyttig foretak som å forsøke å fiske reker. I 1931 hadde Olsen giftet seg med en islandsk jente som het Magnasia Richter. Hun har fortalt om det første forsøket som kameratene gjorde på rekefiske. Turen gikk først til Jökulfirdir-Nord og de var ute i 2 til 3 dager. Hun sier at hun husker godt da hun gikk ned til stranden for å ta imot sin mann. Han kom gående i mot henne med en liten pakning av metall under armen, og da de traff hverandre

sa han: Her har du hele fangsta. I boksen hadde han rekefangsten fra denne turen. Men de to nordmennene ga ikke opp, og neste gang gjorde de et forsøk i Djup. Da de kom tilbake med en god fangst, sa Olsen til sin kone: Ja, no har eg funne gullkista. Kan-skje han ikke ante den gangen, at der hadde han oppdaget et av de beste rekefeltene i verden.

Simon Olsen var pioneren.

Olsen og Syre begynte nå å vurdere mulighetene for foredling av rekene og i den forbindelse dannet de et aksjeselskap sammen med noen islendinger. Det ble ingenting ut av dette, fordi selskapet verken fikk tomt til virksomheten eller tillatelse til driften. Kommunestyret i Isafjördur hadde på dette tidspunkt en bestemt oppfatning av kommunale oppgaver i næringslivet. I 1936 ble den kommunale rekefabrikken i Isafjördur startet. Trass i at bedriftens økonomi var dårlig, ble den med en gang viktig for byens innbyggere, fordi mange kvinner og ungdommer fikk jobb ved å rense og pille rekene. Produktene ble for det meste solgt til Danmark, men markedet var gunstig p.g.a. høy toll, sammen med import- og valutarestriksjoner. Det var stort sett tre kapteiner som fisket for denne fabrikken, og Simon var en av dem.

Etter at Olsen og Syre oppnådde brukbart resultat med sitt rekefiske, kjøpte de en norskbygd dekkbåt på 7 tonn. De kjøpte en Rapp-maskin til den og båten fikk siden navnet "Karmøy". Olsen eide denne båten i nesten 30 år, og brukte den til rekefiske hele tiden med unntak av krigsårene, da han drev linefiske og transport.

Høsten 1961 omkom Simon Olsen sammen med sinn sønn, Kristjan på rekefeltet

(Fortsetter på side 7)

(Fortsatt fra side 6)

utenfor Mjoifjordur. Trass i at man hadde forskjellige problemer med fangst og foredling av reker i disse årene, ga Simon Olsen aldri opp. Det kan trygt sies at han ryddet vei for det islandske rekefiske.

Rekefiske ved Isafjardardjup.

I krigsårene drev man ikke rekefiske eller foredling av reker ved Djup, men straks etter krigen kom virksomheten igjen i gang. Året 1947 ble rekefabrikk nummer to etablert i Isafjordur, og i 1956 kjøpte denne bedriften en maskin for å pille reker, av typen Peelers, produsert i USA. Først hadde man tenkt at den skulle rense ukokte reker, men det gikk dårlig. Produsenten ble da bedt om å lage såkalt forkoker på maskinen, slik at rekene ble kokt før de ble behandlet i maskinen. Etter dette gikk produksjonen bedre. I begynnelsen ble kjøpet av denne maskin møtt med stor motstand, og mange fryktet for at dette ville føre til arbeidsløshet – mens andre mente at kvaliteten på rekene ville bli dårligere. Senere har det vist seg at denne maskinen førte til revolusjon i rekeindustrien ved Isafjardardjup. Riktignok ble antall ansatte i fabrikk betydelig mindre, men på den andre siden kunne fiskerne nå selge fangsten direkte fra båten. Tidligere hadde de fått betalt for den mengde reker som ble rensset fra skallet, og det kunne variere.

Etter dette ble det kraftig økning i antall rekebåter og produsenter ved Djup. Flere foredlingsfabrikker ble opprettet i Isafjordur, men m.a. også i Bolungavik og Hnifsdal. I 1960 hadde 14 båter ved Djup konsesjon til rekefiske, de fleste var i størrelse 6 til 10 tonn. De neste årene var det variasjoner i rekefiske, men i 1966 tok det seg igjen og da ble det økning i antall av rekebåter. I 1973 hadde 54 båter konsesjon til rekefiske i Isafjardardjup, etter 1974 gikk antallet ned.

Flink til å lage rekeetråler.

De første rekeetrålene var meget små, ca. 6 meter lange belg og sekk inkludert. Det

var vanlig at rekebåtkapteinene laget trålene selv. Simon Olsen ble ansett som meget flink til å lage rekeetrål, og han laget mange slike også for andre rekebåtkapteinere. Denne typen trål ble brukt i 30 år ved Isafjardardjup.

De små trålerne kunne ikke brukes på større dybde enn ca. 45 favner, men i 1966 tok man i bruk større tråler med 100 fots headline og tak på ca. 10-12 fot, og relativt lang belg. Tråldørene ble større og tyngden ble mangedoblet sammenlignet med tidligere. Denne endringen førte til utvidelse av de rekefeltene som kunne utnyttes og fangsten økte.

I 1969 flytte man taknettet ca. 12 fot fram for midten av grunnlinen. Grunnlinen ble ca. 120 fot og headlinen 90 fot. De rekeetrålene som nå produseres i Isafjordur er større, taket går ca. 20 fot fram for midten av grunnlinen og taket er ca. 24 fot. I 1970 satte man for første gang bobbins på grunnlinen på rekeetrål ved Isafjardardjup. Det var et stort fremskritt og utvidet fiskefeltene enda en gang.

FERJESTEDET VED SALHUS

Av Peder Eliassen

Karmsundet som skiller Karmøy fra fastlandet er på sitt smaleste ved Salhus. Derfor var dette stedet svært egnet som fløttsted. Vi kjenner til at det allerede i 1816 var skyss – skaffer i Salhus. Det var nok ofte en tung jobb å manøvrere robåten over sundet, når været var dårlig og strømmen stri.

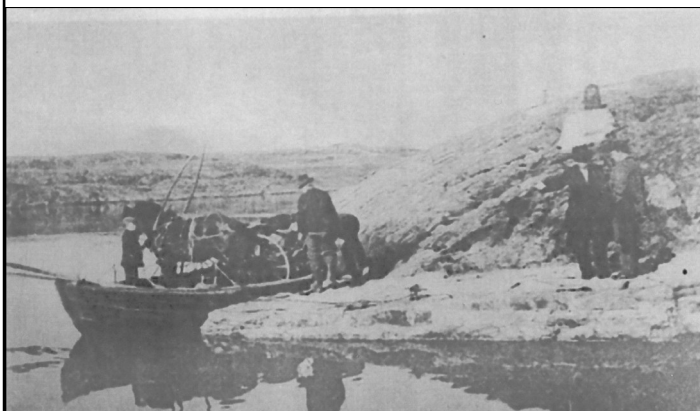
De siste fløttmennene i Salhus var Anders og Knut Salhus, samt Knuts sønn, Lars. Sistnevnte ble den første fører av motorferja. I november 1918 fikk vi Salhusferja, men på grunn av bensinmangel (krigen) kom den først i drift 23. mai 1919. Det var etter den tids forhold en moderne ferje og den fortsatte å krysse Karmsundet til Karmsund Bru ble åpnet 22. oktober 1955.

Trafikken over Salhus har – særlig etter siste krig – vist en betydelig stigning. Etter oppgavne for trafikken kan det nevnes at i 1928 ble det fraktet over sundet 19 600 kjøretøyer. I 1937 var trafikken steget til 40 300 kjøretøyer. I 1954 utgjorde trafikken 89 500

kjøretøyer, 13 motorsykler, 1170 hestekjøretøy og 18123 sykler.

I følge siste tilgjengelige statistikk viser det seg at 17 400 kjøretøyer i døgnet trafikkerer broen. Og dette tallet vil nok bare øke.

Salhus sett mot nordvest ca. år 1900. Hest og vogn skal fraktes over med roferja.

(C) Slechtsforum Karmøy

Er det noen som vet hvor dette bildet er fra ?
Opplysninger om bildet kan sendes til Slechtsforum Karmøy.

Kopervik – Norges største losstasjon.

Kopervik er, hva ikke mange vet, den største losstasjonen i landet og hovedsete for de private kystloser. Her er omkring 40 kystloser fastboende i Kopervik og Stangaland – og dertil kommer at de fleste av landets øvrige over 250 kystloser har stasjon her og til stadighet i Kopervik henter båter eller fører båter for utgående hit.

Og ser man på et kart er dette forståelig. Karmsundet har fra eldgammel tid vært en av de viktigste sjøverts ferdselsveier i vårt land. All trafikk langs kysten her på Vestlandet gikk og går igjennom Karmsundet. Og de fleste båter som fra utlandet skal til den vesten- eller nordenfjellske, kommer under land ved Skude, her får de sjølosen ombord, han fører dem Karmsundet inn til Kopervik hvorfra kystlosen begynner sitt arbeide.

I Kopervik og på Høievarde var det fra gammelt bosatt en del kjentmenn. Men det var først under krigen at den private kystlosingen tok til i sin nuværende form. Losene langs kysten er organisert i foreninger, som igjen for de flestes vedkommende er samlet i Kystlosenes Landsforbund. Dette teller nu ca. 300 medlemmer.

De fleste båter som nu kommer har avtale med en av foreningene om losingen. Foreningens medlemmer har vakt på stasjonen og går med båtene etter tur. Arbeidsforholdene for kystlosene m.h.t. antall turer er avhengig av så meget og svært forskjellig fra år til år. Det er jo klart at her spiller verdenskonjunktorene i det hele en stor rolle. I krigsårene var det et stort opsving og meget å gjøre. Etter en dødperiode i 20 – årene er der i den senere tid igjen bedring. Behovet for kystloser har vært stigende og standen har øket sterkt. Dette viser sig også i tilflyttingen til Kopervik og Stangaland.

For å utøve losgjerningen på vår lange kyst trenges selvsagt et kolossalt farvannskjennskap. De som vil utdanne sig til kystloser går gjerne med rutebåtene og fremstiller sig til kystloseksamen når de mener de kjenner farvannet. For å få los – sertifikat må de dertil ha kystskippereksamen eller lignende utdanning og dertil ha syn og hørsel i orden. Lose selv har lenge arbeidet for at der skulde kreves styrmannseksamen, m.a.o. kjennskap til navigasjon, av losaspirantene. Et annet krav fra loshold er at båtene skulde være pålagt å ha to losere i vinterhalvåret. En mann om ansvaret for eksempel fra Kopervik til Honningsvåg er selvsagt for meget og helt utilfredsstillende.

Malmfarten på Narvik og Kirkenes foregår hele året. Fra november til mars – april er det bra trafikk av tyske og engelske trålere. De tar los fra Kopervik

til Honningsvåg, hvor losen venter mens båten er på fiskefeltet og så fører den ned igjen. I sommermånedene er det trelast på Murmansk og Arkangelsk, hvor losingen utføres som med trålerne. Russerne har i de siste år hatt betydelig trafikk til sine nordlige havner, og det har vært en medvirkende årsak til opgangen for losene. Og så kan til slutt nevnes trafikken med turistbåtene i sommer – månedene.

Vår kystlos – stand nyter stor aktelse for rolig og besindig utførelse av sin ansvarsfulle gjerning langs den lange og kronglete kysten vårt land har.

Hentet fra boken Karmøy i tekst og bilder fra 1936.

Bildet er av losskøyta
"Skudenes"

FIMBULVINTRE I SKUDENESHAVN

Av Peder Eliassen

Selv om temperaturen vintersdag kan variere en god del, er det heller sjelden at man opplever fimbulvintre i Skudeneshavn.

Men det skjedde i 1942, midt under andre verdenskrig. Da ble vinteren svært langvarig og med uvanlige kuldegrader. Dette medførte at den indre delen av haven

frøs igjen og ikke kunne trafikkeres. Det var til stor ulempe for alle som drev med aktiviteter innen havneområdet. Å bruke et fartøy som isbryter dugde ikke. Nei, det måtte sterkere "lut" til. Derfor ble skytebas Peder Alfsen engasjert. Det måtte bores hull i den tykke isen og nyttes dynamitt til sprengningen. Etterpå ble sagen tatt fram og isen skåret opp i flak. Disse flakene ble tauet ut av havnebassenget av motorbåter. Det var motorbåteierne Lars Røyrvik og Karsten Thomassen som stod for dette arbeidet. Et kaldt og slitsomt oppdrag! De eneste som koste seg var nok guttungene som nyttet anledningen til å stå på flakene den første delen av transporten. De hoppet fra flak til flak og kom seg heldigvis i land til slutt.

En gang i 1950-årene ble havnen fylt av drivis som kom opplans kysten fra Sør-Norge. Da ble isbryteren "Braut" hyret inn fra Haugesund for å ta seg av jobben. Som fotoet viser var det en ganske stor utfordring å lage en råk og holde den åpen.

EN LOKALHISTORISK TRILOGI

Rolf Høines – i samarbeid med datteren Marit E. Totland – har tidligere gitt ut to bøker med lokalhistorisk innhold, nemlig "Spøk og alvor. Fra krig til fred" og "Svunne tider og forsvunne hus".

Forfatterne forbereder nå utgivelsen av tredje bindet i denne serien. Boken har fått tittelen "Med handamakt og hestekraft". Den inneholder mye billedstoff og har ellers 45 kortere og lengre historier med stor spennvidde og da fra lokalmiljø på Sør – Karmøy.

Av innholdet kan nevnes:

- Tresking med vannhjul
- Landnotsteng ved Geitungen
- Nærmiljø ved Høinessjøen
- Hestekappløp på Hilleslandsvatnet på isen
- Lossing av sild
- M/S "Roald Amundsen"s endelikt i 1947

Boken utgis – som de forrige – på authydlaren Forlag og vil forhåpentligvis finnes under mange juletrær.

Marit Elisabet og Rolf er fornøyd med resultatet av bok nr. 2

NEDSTRAND-BØKENE ER KOMNE!

Av Ingvar Frøyland

Gards- og ættesogene for Nedstrand vart utgjevne no i november. Dei to bøkene – Tysvær 6 og Tysvær 7 – inngår i bygdebokserien for Tysvær kommune som er på heile 10 bøker.

Statsarkivar Hans Eyvind Næss ved Statsarkivet i Stavanger er forfattar av dei nye bøkene som omfattar krinsane Espevik, Neset, Muslandsvåg, Hinderåvåg og Stranda.

Bøkene er omfangsrike, på over 800 sider kvar. I tillegg til dei tradisjonelle gards- og ættesogene har ein eigne kapittel med grendeomtale. Bøkene har mykje bilestoff som viser folk både i arbeid og i stas. Dessutan har ein brukt mykje flyfoto frå 1950-åra og bilete av fornminnefunn på gardane. Kvar matrikelgard er utstyrt med kart som viser husmannsplassar, fornminne og ein del stadnamn. Forfattaren har i tekstdelen elles fått fram det som er særtekk ved dei ulike gardane og ættene. Bøkene er innbundne i blått kunstskinn slik som dei andre Tysvær-bøkene.

Heile noverande Tysvær kommune er no dekkja av 7 gards- og ættesoger:

Tysvær 1 og 2: Tidlegare Tysvær kommune

Tysvær 3: Førresfjorden

Tysvær 4: Skjoldastraumen

Tysvær 5: Grinde

Tysvær 6 og 7: Nedstrand

I tillegg har kommunen gjeve ut 2 band kultursoge – Slik levde dei – for tida fram til 1920.

I fjor gav ein også ut fotoboka ”Tysvær før og nå”.

Bøkene kan kjøpast hos dei fleste bokhandlarane på Haugalandet eller på

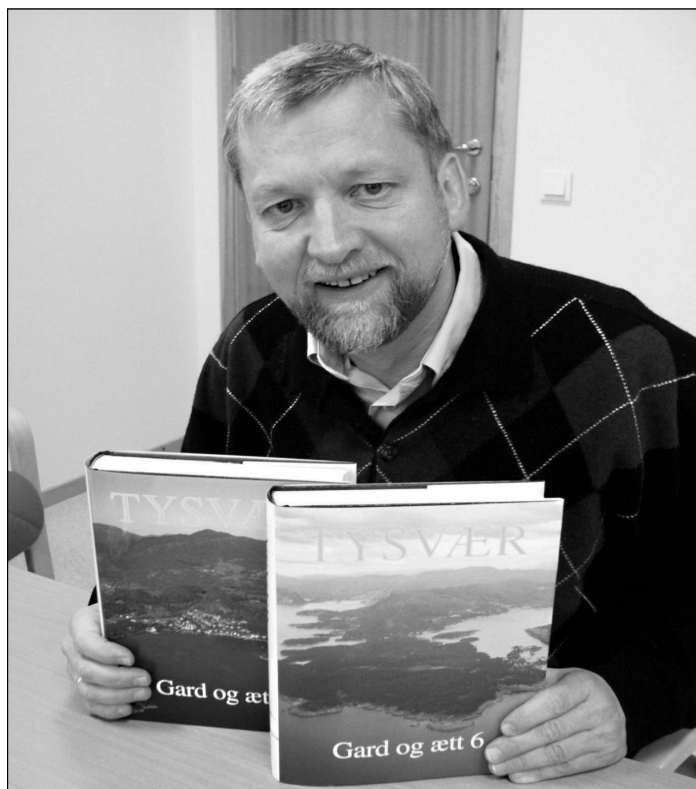
Tysvær Kulturkontor, tlf. 52 77 06 20

e-post: kultur@tysver.kommune.no

Forfattaren av Nedstrandsbøkene Hans Eyvind Næss.

Foto: Ingvar Frøyland

Kultursjef i Tysvær, Ingvar Frøyland, med dei nye Nedstrandsbøkene

Foto: Kari Haukås, Tysvær Bygdeblad

ET VERDIG MINNESMERKE

Av Peder Eliassen

Fredag den 28. november 1941 inntraff det største forlis som rammet lokalruteskip under krigen. Da var Stavangerskes "Vindafjord" på vei fra Kvitsøy til Skudeneshavn med 68 mennesker om bord.

Sent om ettermiddagen var skipet kom-

met halveis på fjorden mellom Kvitsøy og Skudeneshavn. Da skjer noe grusomt, helt uventet og brutalt. Et fly av ubestemmelig merke kommer til syne nordvest av Geitung-en fyr. Flyet suser lavt over tungsjøen og med kurs for "Vindafjord". Dødbringende maskingeværkuler smadrer babord skuteside og en bombe eksploderer midtskips. Flyet gjør en sving, kommer tilbake og en ny bombe treffer igjen midtskips. Et fredelig lokalruteskip blir på et par minutter omgjort til et brennende og synkeferdig vrak. En tragedie er i ferd med å utspille seg.

Det gikk galt, forferdelig galt. Men det kunne gått verre. Hadde det ikke vært for frakteskuta "Marstein". Denne kvelden var "Marstein" forsinket fra Skudeneshavn på grunn av ekstra mye last og var i ferd med å svinge rundt Skudepynten da de oppdaget "Vindafjord" i en sky av ild og røyk. Skipperen Simon Ingebretsen la øyeblikkelig om kursen og presset motoren til det ytterste. Om lag 20 minutter senere var "Marstein" fremme der "Vindafjord" hadde gått ned. Hjelpen var fremme ved ulykkesstedet. De kom til å øve en stor bragd. De reddet 35 mennesker fra den visse død. Tragedien var likevel et faktum, 33 mennesker omkom.

Det er gått 60 år siden denne fryktelige hendelsen. Nå er det reist et verdig minnesmerke på Gauden i Skudeneshavn. Minnesmerket er plassert på et sted der man skuer utover fjorden der tragedien inntraff.

Nå er det vinter og atter tid for slektsgransking. Når været er dårlig kan en sette seg foran datamaskin eller ta en tur til Slektsforum Karmøy sine lokaler i Skudeneshavn. Har du venner som driver med slektsgransking som ikke er medlem hos oss, så gi de et tips om hvilken fordeler det er å være medlem.

Hvor er dette?

I foreningens store samling av fotos, finnes det noen som er vanskelige å stadfeste. Vet du hvor overstående foto er tatt? Vennligst ta kontakt med redaksjonen.

Bildet er tatt fra Østremneset ned mot Fina – svingen før Fina – stasjonen ble bygd, og før det ble båthavn. Som en ser på bildet er det lite med båter nede på sjøen.

Karmøy og fiskeriene.

Karmøy er 17 nautiske mil lang og henimot 4 nautiske mil bred. Den ligger som en langstrakt molo på nordsiden av Boknafjorden. Øyas folketall er om lag 17 000 fordelt på 7 kommuner. Derav 2 ladesteder, nemlig Kopervik og Skudeneshavn. Den er således Norges tettest befolkede øy. Befolkningen har for største delen satt sine bosteder langs strendene for å være sjøen så nær som mulig. Står man på en høide i noen avstand og ser utover de tett bebyggede grender, kan man tro at man står foran en storstads forstad.

Ennu er der store vidder midt inne på øya som ikke er lagt under kultur. Her er mulighet for den overflødige fiskerungdom å skape sig et hjem, ved bureising, men først må veier bygges.

Langs vestsiden går en prektig bilvei. Her har Staten satt i gang bilruter, populært kalt Karmøybanen. Den går ut fra Skudeneshavn og fortsetter like til Haugesund. Med store lastebiler sendes fisken enten til Kopervik eller Haugesund for videre forsendelse.

Hovednæringen er fiskeri og jordbruk. I mange tilfeller er jordbrukeren og fiskeren samme mann, for brukene er så små at man må ha fiskeri på siden av. Slike småbruk er mest i Aakra og Skudenes. Lenger nord på øya så som Avaldsnes og Torvestad er mange bruk så store at de kan undgå å ha fiskeri på siden.

Den barske Nordsjø pisker vilt mot øyas vestsida og når vinterstormene setter inn er det mangelgang hufse å bo her, men sjøen har en underlig dragende makt. Den har sunget befolkningens barnesang og skapt utferdstrang hos gammel og ung. I 1880 – 90 da fiskeriene til dels slo feil her hjemme tok fiskerungdommen over til U.S.A. og den største del kunde man finne igjen i fiskerflåten derover. Så kom verdenskrigen og en stor del av disse utvandrene er hjemkommet og har bidratt ytterligere til å skape et alt for stort overskudd av fiskerungdom.

I 1880 – 90 avløste Listerskøiten ro- og seilbåten, i 1900 blev motoren innført som fremdriftskraft i fiskerflåten, men det var få som ante at utviklingen hermed skulde skje så fort og revolusjonerende. Nu kunne man legge årer og seil på land, maskinen drev fartøiet frem. Avstandene til fiskefeltet spilte ingen rolle. Fiskeren kunne bo om bord og han kunne koke sin mat, ha sine måltider som på land.

I denne rivende utvikling har Karmøyfiskerne ikke stått tilbake. I hele Rogaland er en innregistrert transport- og fiskerflåte på 3200. Av denne har Karmøy 860, om lag 27 prosent.

Med en så stor fiskerflåte skal man ikke undresig over at havnekravene blir store. Statsmyndighet-

ene har like over for disse krav vært lydøre. Der er således bygget en bra havn i Aakrehavn. Om et par år vil Skudeneshavn bli ferdig. Videre har vi under arbeide Ferkingstad of Sevlandsvik- anleggene. Med fiskerflåtens stadige økning, og da mer og mer av større farkoster, vil havnekravene fortsette fremover.

Efter statistikken har Karmøy 1633 fiskere som tar sitt eneste erhverv ved fiskeri, derav hjemmehørende i Aakra og Skudenes 1155. Imidlertid gir denne statistikk over fiskerantallet ikke det rette billede, tar man med også de som har fiskeri som bierhverv, kan nok tallet mangedobles.

Av de fiskerier som drives kan man i første rekke nevne sildefiske. Før 1900 var fangstredskapene utelukkende garn og landnot. Karmøyfiskerne som hadde drevet på Amerikakysten innførte hertil snurpenoten. En pioner på dette område var Bendik Mannes, Aakrehavn. Han fikk herfor Fiskeriselskaps medalje. Nu er snurpenoten innført overalt i brislingfiske og har øket i de siste år i bruk i stor- og vårsildfisket samt sildefisket ved Island.

Deltagelsen i sildefiskerierne ved Island var for hele Norge i 1933 105 farkoster som førte hjem 134 088 tønner tilvirket sild. Av denne flåte hadde Karmøy 37 og en medført fangst av 40 861 tønner.

På strekningen Jærens rev til Selbjørnfjorden deltar i drivmakrellfisket år om annet noe over 80 drivere. Av disse er 2/3 fra Karmøy, og da vesentlig fra Aakra herred.

Hummerfisket er et av viktigste fiskerier. Når fredningstiden utløper den 1. desember blir det travelt på bryggene. Tusener av teiner går da i sjøen og man kan se teinebåter rundt hele øya. Før var dette fiske på en måte forbeholdt de eldre fiskere, men nu deltar ung som gammel fra hvert hjem der sitter så nær stranden at man med rimelighet kan delta. Setter storm inn under fisket kan tapene bli følsomme, og rett ofte tapet større en vinningen.

Dagligfisket er også et betydelig fiske. Det drives med bakker, håndsnøre, not og snurrevad. Mange fiskere må utelukkende sette sin tillit til det. Snurrevadfisket har tatt sig op de senere år og så vidt vites skal der på Karmøy nu være over 30 av disse redskaper. Da snurrevad blev tatt i bruk opstod der gnidning mellem dette og linefiskerne. Der opstod kollisjoner etc. Staten måtte derfor sette en grense på strekningen fra Geitung til Veavåg. Innen denne grense må snurrevad ikke benyttes.

Når fiskeriene slår feil rammer dette ikke alene fiskerne, men hele øyas befolkning. Inntektene av fisket er så varierende at de er uberegnelige, derfor

(Fortsetter på side 15)

(Fortsatt fra side 14)

er de fleste Karmøykommuner i store vanskeligheter.

På tilvirkningens område har Karmøy også fulgt med. Således kan nevnes at til foredling på mange vis tilførtes i 1926 342 000 hl. sild til en verdi av noe over 1 million kroner og i 1929

410 700 hl. til en verdi av kr. 1 489 000. Både antall og verdi har øket sterkt siden den tid.

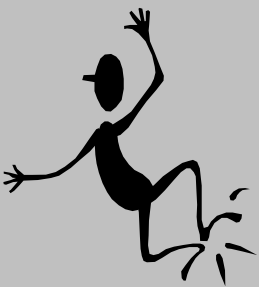
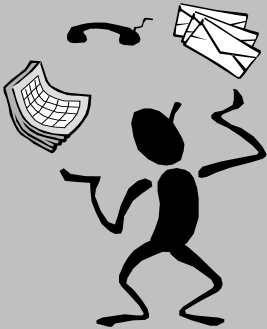
Det vil bli for liten plass her til å kunne gå grundig i detaljer om fiskerienes betydning for Karmøy, men alle Karmøybuer vet, at fiskeriene er øyas livsnerve. Det er befolkningens seige utholdenhet som har skapt alt dette.

Fiskerens lynne er lik det miljø han er opvokst under, lik havet i storm og stille. Stundom brusende og til tider rolig og smilende. Dette skjærgårdsfolk har ikke vært kravfullt. Det har vært nøkternt og beskjedent. Fiskerinæringen har utvilsomt fremdeles stor fremtid for sig når den blir rett styrt og ledet.

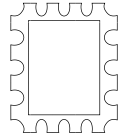
Hentet fra Karmøy i tekst og bilder.

Er du medlem i

Slektsforum Karmøy?

Dette er et noe uvanlig bilde av Haugalandet.

Returadresse:
Slechtsforum Karmøy
Postboks 135
4281 SKUDENESHAVN

HAV – ØYA

Vester i havet, i brim og brann,
ligg øya som hugen fengjer.
Havsåara slær mot den gråe strand –
måkar på snøkvite vengjer.
Segjer du øya er bar og arm ?
Meg gjer tanken åleine varm –
tanken på lune heimar.
Ingen er arm som har nok av deim
Sjøl om dei ligg millom steinar.

Me vil ikkje hava det frægt og flott
med slott og med høge tindar.
Slik som me har det er nettopp godt,
vaska av salte vindar !
Dette gjer guten spretten og hard,
byggjer han opp til ein fullgod kar
dyktig å odla og dyrka,
fara på bylgja så trygg og traust,
med fengd og med skuter vyrka !

Når eg i verda så vide fer
og ser det dei tykkjer er gjævast,
då kjenner hjarta kor sant det er :
heime åleine kan levast !
Aldri var himilkvelven så blå,
ingenstad var slikt eit hav å sjå,
og aldri så fagre møyar !
Nei, kor eg fer, så er hugen fest
til steinute, stormslitne øyar !

Skrevet av Sigurd Jakobsen i
tysk fangenskap.
Dreiburg, Mecklenburg
Vinteren 1944

